

1.10.1. 2003 Avrupa Özürlüler Yılı

2003 Avrupa Özürlüler Yılı nedeniyle düzenlenmesi düşünülen etkinliklere hazırlık olması, meslektaşlarımızın konuya daha duyarlı yaklaşımları gerektiğinin hatırlatılması amacıyla Şükrü Sürmen'in hazırladığı ve bültenimizde yayınlanan yazıyı sunuyoruz:

Şehre, Binalara ve Nesnelere Yeni Bakışlar İçin Hazırlık

Şükrü Sürmen

Önemli Bir Değerlendirme Anı

Avrupa'daki birçok sivil toplum kuruluşu ve devlet örgütünün İspanya'daki bir toplantısından sonra 2003 yılı Avrupa Özürlüler Yılı olarak kabul edilmiş bulunuyor. Bununla ilgili olarak da birtakım etkinlikler ve faaliyetler için harekete geçildi. Bütün Avrupa ülkelerinde önemli toplantılar düzenlenmeye başlanacak. Ülkemizde de özürlü insanların sorunlarıyla ilgilenen devlet kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları bu birlikte hareket anı için hazırlık yapmaya başlıyorlar. Mimarlar da bu önemli değerlendirme anında, hayatın güzelliklere ve mutluluklara yönelmesi için mesleklerinin kendilerine verdiği büyük gücün bir kere daha farkına vararak, sorumluluklarına uygun bir konuma doğru yeni atılımlar için kendilerini tazelemek imkânını bulacaklar.

Özürlüler ve Yaşlılar İçin Değil, Bütün İnsanlar İçin Tasarım

Son yıllarda "ulaşılabilirlik" kavramı ile yeni bir mekânsal ilişki türü hayata ve gerçekliğe eklenmiş bulunuyor. Mekânsal ilişki türü diyoruz ama bu kavramı evirip çevirmeye başladığımızda bizde yeni açılımların oluşmaya başladığını da hissediyoruz: "Ulaşılabilirlik" gittikçe derinleşen bir şekilde felsefi düşünelere ve yenilenmelere yol veriyor, daha doğrusu çekip götürüyor. Mekânların insanları kabulünden, insanların insanları kabulüne doğru bir geçiş yaşanıyor.

"Ulaşılabilirlik" (Accessibility, Zugänglichkeit) son yıllarda uygar dünyanın üzerinde önemle durduğu bir kavram. Bu kavram; "erişilebilirlik", "girilebilirlik" ve "girilebilir oluş" karşılıklarıyla da anlatılabilir. Bütün mekânların, alanların, inşa edilmiş çevrelerin (The built environment), fiziksel yapılanmaların her insan için ulaşılabilir ve girilip yararlanılabilir olmalarının gerektiğini kabul eden bir insanca tavırla ilgili olarak ortaya çıkıyor. Bu kavramı bu dar anlayışın ötesine taşırsak, toplumsal hayatın ve toplumsal katmanların tamamının ve mutluluk tablolarının tümünün bütün insanlara açık olması gerektiği şeklindeki bir anlayışa varırız. Yani "ulaşılabilirlik, girilebilirlik" kavramı en olgun halinde; demokrasi ve sosyal adalet kavramlarından da anlamlar içeren bir perspektife dönüşmektedir. Her imkân ve her güzellik herkes içindir. Yeryüzünü de bunun böyle olmasını sağlayacak şekilde düzenlemeliyiz.

Son yıllarda dünyada, sosyal örgütlenmeler ve şehrsel çevrenin elde edilişindeki ölçüler; özürlü, yaşlı ve hasta bünyeli insanların toplum hayatına olabildiğince katılmalarını sağlamak için, büyük değişimlere tâbi kılınmaktadır. Bizim şehirlerimiz de bu herkes tarafından yaşanabilirlik özelliklerine sahip kılınacaklardır. Hangi insanlık durumunda bulunursa bulunsun, toplumun her bireyi için bütün hayat imkânlarının ve yaşama sevincini kuran bütün güzelliklerin elde edilebilir olması vazgeçilemez bir insanca yaklaşımdır. Ulaşılabilirlik belki en başta özürlülerle yaşlıları ilgilendiren bir şehrsel çevre özelliği olarak algılanmaktadır ama, her insanın, hayatının bir devresinde fiziksel, ruhsal ve zihinsel olarak düşkün bir durumda bulunabileceği de bir gerçektir.

Bütün İnsanlık Durumları ve Bütün Hayatlar Hepimize Ait...

Şehrsel çevrede, inşa edilmiş çevrede, binalarımızda, evlerimizde özürlü insanlar için birtakım düzenlemeler yapma anlayışı ile yola çıkmak da oldukça yanlış oluyor. O zaman yine bir ayırımcılığın içine düşebiliyoruz. Aslında yapmamız gereken, hangi insanlık durumunda bulunursa bulunsun, her bireyin rahatça yaşayacağı şehirler ve rahatça kullanabileceği binalar, evler hazırlamaktır.

Çok ileri yaşlardaki bir insan sakat değildir ama hareketleri kısıtlıdır. Bir çocuk hareketlerini, tepkilerini tam denetleyemez; yani bir tür bedensel dengesi olmayan kişidir. Hamile bir kadın şehrsel çevrede rahat hareket edemez. Çocuk arabası süren bir anne kendisine uygun kaldırımlar ve yaya yolları arar. Hasta bünyeli bir insan da özürlü sayılmayabilir ama kendisine rahat edeceği şehir çizgileri ve binalar ister. Ve nihayet her insan hayatının bir devresinde kaza geçirip kısa da olsa bir süre hareket etmekte zorluk çekebilir.

Girilebilir, erişilebilir, ulaşılabilir şehrsel çevre dediğimiz zaman işte böylece bütün insanları düşünmekte olduğumuz anlaşılır. Çünkü mantıklı bir geometri ve şehrsel çevre düzeni bütün insanlar için rahattır. Ulaşılabilirlik kavramı oldukça yeni sayılabilir. Ama şimdi bir şehre, bir binaya, hatta hayata çok daha farklı bir açıdan bakmamızı sağlayan bir anlayışa bu kavramla kavuşabiliyoruz. Mesela, çocukların, yaşlıların ve kadınların rahatça binebileceği belediye otobüsleri ile düşünmeye başlıyoruz, hangi insanlık durumunda ve hareket kısıtlılığı içinde olursa olsun her bireyin girebileceği alışveriş merkezlerine, halka açık binalara geçiyoruz. Sonra toplum hayatının bütün düzlemleri hem mekân, hem sosyal konum olarak aklımıza geliyor. Çok yaşlı bir insan bir şehrsel çevrede rahat edebilmelidir ama doğuştan iki kolu olmayan bir insan da devlet başkanı olabilmelidir. Anlayışlarımızı böyle değiştirmesi gereken bir kavram bu. Yani birbirimizi şehre, binalara, toplumsal çevrelere, mutluluklara, toplumsal konumlara kabul etmeye hazırlanmamızla ilgili insanca bir çerçeveye varıyoruz.

Bir Keşif Heyecanı Bizi Bürüyor

Şimdi, yeni bakış açılarının ışığında, yenilenmiş olarak ve yeni hakikatlerin kıyısına varmış olarak heyecanlanıyoruz. Şehir artık başka bir şehirdir, evler başka evlerdir, eşyalarımız başka eşyalardır. Ulaşılabilir şehir, ulaşılabilir evler; ulaşılabilir, tamamen bizim olan nesnelere... Ulaşılabilirlik, bir yaşama sevinci sıcaklığıdır. Her insanın dünyayı adımıyla, onda hareketlenişi artık daha özgürce olacaktır. İnşa edilmiş çevreler artık daha dost çizgilere sahip olacaklardır.

Mimar, Yani Dönüştüren İnsan da 2003 Yılında Görevli Olacak

2003 yılındaki fikir akışlarında toplumları dönüştüren insanlardan mimarlar da çabalarıyla önde olacaklardır. Çeşitli toplantılar, bilgi alışverişleri ve fikir geliştirmeler; bireylerin ve toplulukların birbirlerinin daha bir farkına varmaları, inşa eden ve tasarlayan insanların sorumluluklarının ve görevlerinin önemini tanımaları, hoşgörü ve birlikteliklerin gelişmesi sonucunu getirecektir.

Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, 2003 Avrupa Özürlüler Yılı içinde, başta Türkiye Sakatlar Derneği olmak üzere, özürlü insanları temsil eden sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar ve etkinlikler yapmayı planlamaktadır. Bunların süreleri ve kapsamı ne olursa olsun, toplum hayatımızda 2003 yılının önemli açılımlar getirmesini bekleyebiliriz.